

**PARTIA KOMUNISTE E SHQIPËRISË —
ORGANIZATORE DHE UDHËHEQËSE E LUFTËS
PËR ÇLIRIMIN E VENDIT DHE PËR VENDOSJEN
E PUSHTETIT POPULLOR**

(1941—1944)

**1. ORGANIZIMI I PARTISË. PËRPPJEKJET PËR BASHKIMIN
DHE MOBILIZIMIN E MASAVE NË LUFTËN ANTIFASHISTE
NACIONALÇLIRIMTARE**

Përpara Partisë qëndronin vështirësi dhe pengesa shumë të mëdha për plotësimin e detyrave historike.

Partia kishte trashëguar nga grupet komuniste, prej të cilave lindi, lidhje shumë të pakta me masat.

Në vend mbizotëronte një gjendje terrori të egër. Forcat e armatosura italiane, të vendosura në Shqipëri për të mbajtur më këmbë regjimin e pushtimit, arrinin në rreth 100 mijë veta. Në dhjetor 1941 në krye të qeverisë kuislinge u vu Mustafa Kruja, shërbëtor dhe agjent i vjetër i fashizmit që quhej si një «dorë e fortë» për shkatërrimin e organizatave komuniste dhe për nënshtrimin e popullit shqiptar. Punën e Partisë e pengonin kolona e pestë dhe krerët e «Zjarrit» që ishin vënë në shërbim të pushtuesve, si edhe armiq të tjerë. Në këto rrethana gjithë veprimtaria e Partisë mund të zhvillohej vetëm ilegalisht.

Për të zhvilluar luftën e armatosur Partia s'kishte armë, s'kishte mjete financiare, s'kishte kuadro ushtarakë.

Si parti e porsakrijuar, ajo s'kishte përvojë të mjaftueshme për udhëheqjen politike, anëtarët e saj nuk kishin një përgatitje të thellë e të gjerë teorike.

Por këto pengesa e vështirësi që njiheshin mirë nga Komiteti Qendror dhe gjithë komunistët shqiptarë nuk e ndaluan Partinë të ecte me guxim përpara. Ajo nuk zgjodhi rrugën e gabuar të pritjes për të përgatitur më parë kuadrot, për të gjetur armë e para, për të grumbulluar përvojë e për t'u ngritur teorikisht dhe pastaj të fillonte punën dhe luftën. Të gjitha këto do t'i siguronte në luftë e sipër, duke u mbështetur në situatën revolucionare të krijuar në vend, në patriotizmin e lartë të popullit, në besnikërinë e komunistëve shqiptarë ndaj marksizëm-leninizmit dhe çështjes së komunizmit në përgjithësi. Besimi në fitoren e forcave antifashiste botërore dhe, në radhë të parë, në fitoren e Bashkimit Sovjetik mbi fashizmin e forconte edhe më shumë bindjen që kishte Partia se do të zbatonte me sukses detyrat e veta.

Masat e para organizative Detyra më e ngutshme ishte të organizohej Partia. Gjithë anëtarët e Komitetit Qendror u shpërndanë nëpër qarqe për ngritjen e celulave të reja, për organizimin e konferencave të Partisë dhe për formimin e komiteteve qarkore. Në celulat u futën rreth 200 komunistë, të zgjedhur ndër anëtarët e ish-grupeve komuniste. U ngritën tetë komitete qarkore të partisë. Shumica e tyre dolën nga konferencat e partisë. Komunistët nëpër celulat dhe në konferencat mbështetën fuqimisht shkrirjen e grupeve dhe bashkimin e tyre në një parti të vetme komuniste shqiptare që e kishin kërkuar prej kohe. Ata pranuan vijën politike të Partisë, të caktuar nga Mbledhja e Grupeve Komuniste, dhe shprehën vendosmërinë të luftonin pa u kursyer nën udhëheqjen e Komitetit Qendror të përkohshëm.

Gati të gjitha celulat e para u organizuan në qytete. Anëtarët e parë të partisë ishin kryesisht punëtorë, zejtarë e intelektualë. Pranë çdo celule partie u ngritën grupet edukative me luftëtarë besnikë ndaj çështjes së popullit e të komunizmit që gjykohej se kish mundësi të bëheshin anëtarë partie. Gjithashtu u organizuan grupet e simpatizantëve.

Organizimi i Partisë pothuajse mori fund në janar 1942.

Brenda kësaj kohe Komiteti Qendror i përkohshëm mori masa edhe për krijimin e organizatës së **Rinisë Komuniste Shqiptare**, e cila u formua më 23 nëntor 1941 nga aktivi i të rinjve komunistë që kishin pranë tyre grupet komuniste. Sekretar politik i Rinisë Komuniste u zgjodh Qemal Stafa, anëtar i Komitetit Qendror të Partisë. Nën kujdesin e drejtpërdrejtë të Komitetit Qendror dhe të vetë shokut Enver Hoxha, organizata e Rinisë Komuniste u ndërtua mbi themele marksiste-leniniste. Asaj iu ngarkua barra të bëhej ndihmësja më besnike dhe më e fortë e PKSH për edukimin e masave të gjera të rinisë shqiptare me frymën e patriotizmit dhe me idetë komuniste, për mobilizimin e këtyre masave në luftën çlirimtare antifashiste. Rinia shqiptare ruante në gjirin e vet energji të pashtershme revolucionare. Tek ajo Partia shikonte burimin më të madh të forcave më të gjalla revolucionare antifashiste. Shoku Enver Hoxha, në përgjigje të përsëritjes që i dërgonte Rinia Komuniste Komitetit Qendror të PKSH me rastin e krijimit shkruante: «Partia ushqen shpresat më të mëdha se Rinia Komuniste Shqiptare do të jetë e denjë për besimin që ka vënë mbi të Partia jonë e re dhe se do të dijë ta kryejë revolucionarisht detyrën e lartë që i është ngarkuar... në njësi të çelniktë vullnetesh dhe zemrash me Partinë, të organizojë dhe të udhëheqë revolucionarisht rininë shqiptare të skllavëruar drejt së ardhmes të ndritur, drejt çlirimit nga zinxhirët mesjetarë të skllavërisë fashiste dhe drejt jetës së re të përparimit, të kulturës dhe të gëzimit»¹.

Për ngritjen ideologjike të anëtarëve të partisë dhe të të rinjve komunistë u organizua studimi i historisë së Partisë Komuniste (Bolshevike) të BRSS dhe i çështjeve themelore të marksizëm-leninizmit në celulat e partisë, në grupet edukative e të simpatizantëve dhe në aktivet e Rinisë Komuniste.

Detyra e parë: lidhja me masat Krahas punës për të hedhur dhe për të forcuar themelet organizative e ideologjike, Partia Komuniste iu përvesh punës me të gjitha forcat për t'u lidhur me masat popullore dhe për t'i bindur ato në drejtësinë e vijës së saj politike. Ajo e vuri këtë detyrë në plan të parë, si çelës për

¹ Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 33.

zgjidhjen e problemit të bashkimit e të mobilizimit të popullit në luftë.

Fill pas krijimit të Partisë, Komiteti Qendror i përkohshëm iu drejtua mbarë popullit shqiptar me një thirrje që ushtoi si një kushtrim: «...U drejtohem i gjithë shqiptarëve të ndershëm që e duan me të vërtetë Shqipërinë, të bashkojmë të gjitha forcat tona për t'i vënë në shërbim të luftës sonë për çlirimin kombëtar. Lufta e hapur është i vetmi qëndrim kundrejt zaptuesit. Çdo bir i këtij vendi të jetë ushtar i Luftës Nacionalçlirimtare. Për ta mposhtur armikun, lufta jonë duhet të jetë e organizuar, e bashkuar dhe e fuqishme...

Të gjithë, pra, në luftë të bashkuar! PËR ÇLIRIMIN KOMBËTAR KUNDËR ZAPTUESIT FASHIST!¹

PKSH i kushtoi një kujdes të madh propagandës dhe agjitacionit me shtyp e me gojë. Komiteti Qendror i drejtohej vazhdimisht me thirrje dhe trakte gjithë popullit shqiptar ose veças fshatarëve, ushtarakëve, grave, të rinjve. Thirrje dhe trakte drejtuar popullit lëshonin edhe komitetet qarkore të partisë. Që nga fillimi i vitit 1942 ato nxorën gjithashtu komunikata e buletine periodike mbi ngjarjet e luftës antifashiste brenda e jashtë vendit.

Asnjëherë, asnjë grup a organizatë politike në Shqipëri nuk kishte zhvilluar një propagandë e agjitacioni kaq të gjerë e luftarak, me përmbajtje kaq të shëndoshë ideologjike, të qartë e të prekshme si propaganda e agjitacioni që filloi të zhvillonte Partia Komuniste e Shqipërisë me masat e punëtorëve, fshatarëve, intelektualëve, rinisë, grave, ushtarakëve. Me anë të kësaj pune të palodhur Partia bënte të qartë vijën e saj të përgjithshme, shpjegonte gjendjen ndërkombëtare e të brendshme, demaskonte fashizmin, pushtuesit italianë, agresorët hitlerianë dhe tradhtarët e popullit shqiptar.

Nga të gjitha format e agjitacionit e të propagandës vendin më të rëndësishëm e zinte agjitacioni me gojë — bisedat me njerëz veç e veç ose me grupe të vogla, bisedat në mbledhjet e punëtorëve, të fshatarëve e të të rinjve. Kjo formë agjitacioni jepte përfundime më të kënaqshme. Komunistët futeshin gjithkund ku kishte masa. Për të hyrë në popull ata

¹ Thirrja e parë e KQ të PKSH. Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 31-32.

përdornin çdo mjet dhe mënyrë që t'u vinte për dore. Shfrytëzonin gjerësisht çdo njohje të vjetër e të re, festat kombëtare e popullore, dasmat, ditët e pazarit, lidhjet e afrisë etj.

Duke u mbështetur në vijën e përgjithshme të Partisë, Komiteti Qendror i Përkohshëm përpunoi parullat kryesore, të cilat përhapeshin nëpërmjet botimeve të saj, në demonstratat antifashiste dhe me anë të agjitacionit me gojë. Parullat u përgjigjeshin kërkesave e aspiratave të masave popullore, ishin të kuptueshme dhe të pranueshme për popullin. Parulla «Vdekje fashizmit! Liri popullit!» u bë motoja themelore për Luftën Nacionalçlirimtare.

Si pasojë e punës propagandistike të Partisë filloi të bëhej e qartë nevoja e bashkimit dhe e një lufte të organizuar kundër pushtuesve. Kjo ngjalli një entuziazëm revolucionar, sidomos në masën e rinisë. Të rinjtë komunistë arritën të shkatërronin shoqëritë sportive e kulturore të rinisë që kishin krijuar fashistët italianë dhe të ngrinin organizata të reja të udhëhequra drejtpërdrejt nga Rinia Komuniste.

Propaganda e agjitacioni luftarak ishin një armë shumë e shëndoshë për të bërë me vete masat, por kjo nuk ishte e mjaftueshme. PKSH kishte nxjerrë mësimë shumë të vlefshme nga të metat e punës së grupeve komuniste dhe që në fillim e kishte të qartë se masat e kuptojnë dhe e përvetësojnë atë që thotë Partia nëpërmjet shumë fakteve, shumë veprave konkrete që t'u përgjigjen drejtpërdrejt kërkesave, interesave dhe dëshirave të tyre.

Në fillim një pjesë e popullsisë, sidomos në fshat, nuk i kuptonte qëllimet dhe veprimtarinë politike të komunistëve, sepse Partia ende nuk njihej mirë dhe sepse kishte paragjykimë për komunistët dhe komunizmin, të rrënjosura nga propaganda borgjeze.

Komiteti Qendror i udhëzonte komitetet qarkore të partisë të organizonin e të kryenin sa më shumë veprime politike e luftarake, demonstrata antifashiste, greva, sabotime, veprime me armë etj., si mjetet më të rëndësishme për të forcuar Partinë dhe për t'u lidhur me masat. Ai kërkonte nga komunistët të bëheshin shembull për trimëri, vendosmëri dhe besnikëri ndaj popullit dhe atdheut.

Në dhjetor 1941 dhe në fillim të vitit 1942 gati në gjithë qytetet u ngritën dhe vepronin njësitet guerile nën udhëheqjen e drejtpërdrejtë të komiteteve qarkore të partisë. Njësitet e para guerile u organizuan me komunistë, të rinj komunistë dhe simpatizantë. Ato ishin grupe të vogla të armatosura prej 5-10 vetash. Pjesëtarët e njësiteve në përgjithësi nuk ishin ilegalë.

Në fillim të vitit 1942 në Tiranë, Korçë, Vlorë, Shkodër, Gjirokastrë e në qytete të tjera, njësitet guerile vranë dhjetëra oficerë e gjerarkë fashistë italianë, spiunë e tradhtarë shqiptarë. Ato sulmuan e shkatërruan depo e objekte të tjera ushtarake të armikut. Nën udhëheqjen e komiteteve qarkore u zhvilluan demonstrata antifashiste në Shkodër, Tiranë, Durrës, Elbasan, Vlorë e gjetkë. Në përleshje me armiqtë ranë të parët anëtarë partie.

Veprimet luftarake të njësiteve guerile kishin si qëllim jo vetëm t'i shkaktonin dëme armikut, por, në radhë të parë, t'i sillnin përfitime politike Lëvizjes Nacionalçlirimtare, të ndikonin në rritjen e ndërgjegjes politike të masave.

Veprimet e armatosura dhe demonstratat antifashiste ngjallën në masat e gjera të popullit dashuri për komunistët dhe e rritën me shpejtësi autoritetin e PKSH. Trimëria e rrallë dhe pjekuria që tregonin komunistët në luftë kundër fashizmit i afronin gjithnjë e më shumë masat me Partinë, bënë që populli t'u besonte fjalëve të saj.

Në fillim të vitit 1942 Komiteti Qendror i Partisë dha udhëzime të merreshin masa për organizimin e çetave partizane, menjëherë porsa të ishin krijuar kushtet e domosdoshme, sidomos bazat e lëvizjes në fshat. Çetat do të ishin në gjendje të kryenin veprime më të fuqishme dhe në shkallë më të gjerë se njësitet guerile.

Propagandën e agjitacionin luftarak dhe veprimet politike e ushtarake Partia i shoqëroi me punën për organizimin e popullit. Këtë punë ajo nuk e filloi nga krijimi i organizatave të masave, për arsye se masat duhej të përgatiteshin më parë politikisht për një organizim të tillë. Për organizimin e popullit si formë fillestare u përdorën lidhjet individuale të anëtarëve të partisë, të të rinjve komunistë e të simpatizantëve me punëtorë, fshatarë, zejtarë, intelektualë, gra, nxënës të shkollave të mesme, si edhe rrethet sportive e kulturore me

të rinjtë, kurset e grave për punëdore, mbledhjet edukative. Nëpërmjet këtyre formave sigurohej pjesëmarrja e masave në mbledhje dhe konferenca ilegale, bëhej sqarimi politik dhe hedhja e tyre gjallërisht në lëvizjen antifashiste.

Në shkurt 1942 për herë të parë Komiteti Qendror i Partisë lëshoi direktivën për ngritjen e këshillave nacionalçlirimtarë, si mjete për organizimin dhe mobilizimin e popullit në luftën antifashiste dhe në të njëjtën kohë si «fillestaret e qeverisë sonë të ardhshme»¹. Këshillat do të shërbenin si nyje shumë të rëndësishme të lidhjes së Partisë me masat e gjera popullore dhe si hallka të bashkimit të tyre në frontin nacionalçlirimtar.

Rëndësi të veçantë për lidhjen e PKSH me popullin pati qëndrimi i saj i drejtë kundrejt nacionalistëve patriotë. Një pjesë e tyre ushtronin ndikim në shtresa të ndryshme të popullsisë, sidomos në fshat. Duke bashkëpunuar me nacionalistët e ndershëm kishte mundësi të sigurohej edhe tërheqja në luftë e masave që ndodheshin nën ndikimin e tyre. Komiteti Qendror dhe komitetet qarkore të Partisë tregonin kujdes, durim të madh dhe takt në punën me nacionalistët.

Duke synuar bashkimin dhe bashkëpunimin e sinqertë me nacionalistët, PKSH pati parasysh kurdoherë pavendosmërinë dhe lëkundjet që viheshin re në një pjesë të tyre, mungesën e vazhdimësisë për një luftë revolucionare dhe për demokratizimin e vendit, prirjet që dukeshin në disa për kompromis me pushtuesit. Partia i vuri vetes detyrë të paralizonte paqëndrueshmërinë dhe të neutralizonte ndikimin e atyre nacionalistëve, të cilët, për njërën ose tjetrën arsye, nuk pranonin të merrnin pjesë në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare, por as bashkëpunonin me pushtuesit fashistë.

Në kuadrin e punës me masat u organizua edhe mbledhja e ndihmave materiale. Askush tjetër nuk mund t'i ndihmonte Partinë dhe Luftën Nacionalçlirimtare të përballonin nevojat financiare dhe materiale, veç popullit. Çdo ndihmë vullnetare, sado e vogël, në para ose në material që jepte punëtori, zej-tari, fshatari, tregtari i vogël ose i mesëm, mësuesi dhe çdo patriot tjetër për Partinë ishte njëkohësisht një pranim i vjës së saj, një urë për t'u lidhur me masat. Fushatat e zhvi-

¹ Dokumente kryesore të PPSH, vëll. 1, f. 45.

lluara nga organizatat e partisë për mbledhje ndihmash për Partinë dhe Luftën Nacionalçlirimtare shërbyen edhe si mjet për të bërë një punë të gjerë politike sqaruese me popullin. Një fushatë e tillë, për shembull, u organizua në janar të vitit 1942 në gjithë Shqipërinë me emrin «Java e Partisë Komuniste».

Popullarizimi i Partisë Komuniste, rritja e autoritetit të saj në masat, veprimet e guximshme të njësiteve guerile, demonstratat antifashiste shkaktuan alarm në radhët e pushtesve fashistë dhe të tradhtarëve. Autoritetet e pushtimit dhe qeveria kuislinge morën me nxitim një varg masash të jashtëzakonshme me qëllim që të shkatërronin Partinë Komuniste. U lëshuan urdhra të posaçëm për zbatimin e «një politike të fortë kundrejt elementëve subversivë», për vendosjen e sistemit të shtetrrethimit.

Nga ana tjetër, skllavëruesit italianë vunë në zbatim manovra të reja për të mashtruar popullin shqiptar, sidomos nacionalistët dhe rininë. Propaganda fashiste e paraqiste Lëvizjen Nacionalçlirimtare si lëvizje thjesht «komuniste» dhe «antikombëtare». Mustafa Kruja mendohej të bindte opinionin publik se Italia fashiste ishte farkëtuese e «Shqipërisë së madhe» dhe mbrojtëse e pavarësisë kombëtare të popullit shqiptar! Musolini i dërgoi udhëzime mëkëmbësit italian në Tiranë për «t'u dhënë shqiptarëve më tepër autonomi». Pushtuesit vendosën të hiqnin nga flamuri shqiptar fashiot e liktorit dhe kurorën e Savojës, pasi i quanin këto shenja «shkakun e zemërimit e të revoltimit të patriotëve shqiptarë». Emrit të «Partisë Fashiste Shqiptare» i shtuan fjalën «Kombëtare».

Por terrori dhe demagogjia e fashistëve nuk kishin fuqi të ndalonin rritjen e Lëvizjes Nacionalçlirimtare dhe të autoritetit të Partisë Komuniste të Shqipërisë.

Arritjet ishin të dukshme që në muajt e parë të jetës së Partisë. Megjithatë, këto arritje nuk çmoheshin të kënaqshme. Në punën e komunistëve kishte sektarizëm, sëmundje e trashëguar nga e kaluara. Ishte bërë pak për organizimin e punëtorëve, por dobësi më të madhe vëreheshin në punën me fshatarët. Mentalitetet e vjetra në radhët e grupeve, sipas të cilave fshatarësia qëndronte jashtë sferës së punës komuniste, pengonin së tepërmi të kuptohej si duhej rëndësia vendimtare që kishte lidhja e fshatarësisë me Partinë dhe pjesëmarrja e saj e gjallë në Luftën Nacionalçlirimtare. Kishte mjaft anë-

tarë partie të cilëve u dukej vështirë të shkonin në fshat dhe prisnin të vinte fshatari në qytet për të punuar me të.

Komiteti Qendror vinte re se veprimtaria e Partisë pengohej jo vetëm nga mbeturinat e punës së vjetër të grupeve, por edhe nga fryma e grupazhit, që vazhdonte të ishte e theksuar, si edhe nga puna fraksioniste antiparti që zhvillonin trockistët A. Lula e S. Premtja me një numër shokësh të tyre, ish-anëtarë të Grupit të Të Rinjve.

Shenjat tregonin se në gjirin e Partisë po kristalizohej një rrymë e rrezikshme antimarksiste, likuidatore.

Fryma e grupeve dhe veprimtaria armiqësore e trockistëve brenda dhe jashtë Partisë ishin një pengesë e madhe për të zgjeruar dhe forcuar lidhjet me masat e gjera të popullit dhe për t'i bashkuar e për t'i hedhur në luftën antifashiste.

Konsulta e Aktivit të PKSH Për të kapërcyer këtë pengesë dhe për t'i dhënë një hov të ri punës së Partisë, Komiteti Qendror i përkohshëm thirri Konsultën e Parë të Aktivit të PKSH.

Konsulta u hap në Tiranë më 12 prill 1942 dhe u zhvillua nën drejtimin e shokut Enver Hoxha. Në të morën pjesë anëtarët e Komitetit Qendror, sekretarët politikë dhe organizativë të komiteteve qarkore, anëtarë të KQ të Rinisë Komuniste dhe një numër kuadrosh të tjerë. Boshtin e të gjitha çështjeve që u shqyrtuan e përbënte problemi i lidhjes së ngushtë të Partisë me masat, i organizimit dhe i mobilizimit të tyre në Luftën Nacionalçlirimtare.

Konsulta e Parë e Aktivit të PKSH, duke vënë në dukje sukseset e punës politike të Partisë, vërente se në Shqipëri «po formohet dhe po forcohet ideja për kryengritjen e përgjithshme dhe populli fillon të kuptojë se vetëm me forcat e veta duhet dhe mund të fitojë çlirimin.»¹

Por këto arritje u cilësuan vetëm si hapa të para. Partia do të kishte krijuar lidhje më të gjera e më të forta me masat, po të mos ishte penguar nga fryma e grupeve, po të mos ishte shkëlur disiplina dhe po të mos ishin përhapur teori të gabuara nga elementët e sëmurë e fraksionistë.

¹ Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 58.

Konsulta e quajti të palejueshme lidhjen jo aq të fortë të organizatave të partisë me masat e punëtorëve. «Po si mund të jetë e fortë Partia jonë pa punëtorë, — vërente ajo, — kurse baza e saj duhet të jetë në punëtorë?»¹.

Lidhur me këtë u vu detyrë që komunistët të zhvillonin me punëtorët një punë të palodhur politike sqaruese dhe organizuese për të shtrënguar sa më tepër radhët e tyre rreth Partisë dhe për të përgatitur nga ata kuadro udhëheqës të Luftës Nacionalçlirimtare.

Aktivi i kushtoi vëmendje të posaçme punës për të bërë me vete masat e fshatarëve dhe për t'i mobilizuar në luftë. Si kusht për të kapërcyer vështirësitë që haseshin në këtë fushë u kërkua nga komunistët të luftonin mentalitetet e vjetra dhe pikëpamjet disfatiste mbi fshatarësinë, të futeshin thellë në fshat, të njihnin jetën e fshatarëve dhe të dinin të preknin plagët dhe problemet e tyre.

Konsulta porositi organizatat e partisë të zhduknin çdo gjurmë të së vjetrës në punën me rininë dhe gratë, të përmirësonin e të forconin veprimtarinë e tyre në këta sektorë. Rinia dhe gratë duhej të bëheshin mbështetje e fortë e Partisë.

Aktivi e çmoi të drejtë praktikën e ndjekur nga Komiteti Qendror për të vënë në plan të parë veprimet politike dhe luftarake. «Pa aksione s'ka parti komuniste... Ajo që e rrit dhe e forcon Partinë tonë është aksioni dhe lufta. Nuk mund të lidhemi me popullin, po nuk i provuam atij se jemi të zotët ta udhëheqim»².

Për të zgjeruar luftën e armatosur u quajt nevojë e ngutshme shtimi dhe forcimi i njësiteve guerile, krijimi i çetave partizane.

Në Konsultë u konkretizua më mirë ideja e bashkimit të masave popullore në frontin nacionalçlirimtar dhe e krijimit të këshillave nacionalçlirimtarë.

Lidhjen e ngushtë me masat Konsulta e vlerësoi si treguesin më të mirë të forcës e të aftësisë së një partie marksiste-leniniste, të drejtësisë së politikës së saj dhe si një kusht të domosdoshëm për të ruajtur Partinë nga goditjet e armiqve.

1 Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 62.

2 Po aty, f. 63.

Aktivi vuri në qendër të vëmendjes së Partisë luftën kundër përpjekjeve që bënin fashistët për të futur popullin shqiptar në kurth duke përdorur maskën e nacionalizmit dhe të autonomisë, për të mbjellë vëllavrasjen dhe për t'i armiqësuar shqiptarët me fqinjët.

Si problem kryesor të jetës së brendshme të Partisë Konsulta shtroi zhdukjen e frymës së grupeve dhe të veprimtarisë fraksioniste në gjirin e saj. Ajo këshilloi A. Lulën e S. Premten të shkëputnin të gjitha lidhjet e vjetra, të hiqnin dorë nga rruga e shtrembër dhe i paralajmëroi se do të merreshin masat më të ashpra në qoftë se do të bënin të kundërtën. Aktivi vuri detyrë të spastrohej Partia, duke përjashtuar pa mëshirë të gjithë të pashërueshmit, njëkohësisht të bëhej ç'ishte e mundur që të viheshin në udhë të mbarë elementët e sëmurë.

Në lidhje me pranimin e anëtarëve të rinj në Parti kryesisht nga radhët e punëtorëve e të fshatarëve të varfër, u dha udhëzim që të mos bëhej pengesë shkalla e ulët e njohurive të tyre teorike e politike. Këta njerëz të vendosur do të zhvilloheshin dhe do të edukoheshin si luftëtarë të flaktë për çështjen e popullit e të komunizmit në radhët e Partisë.

Duke luftuar me të gjitha forcat për asgjësimin e rrymës trockiste brenda Partisë, Konsulta i porositi komunistët të mos harronin luftën kundër renegatëve jashtë saj, sidomos kundër Grupit trockist të «Zjarrit». Ata duhej gjithashtu t'i mbanin sytë hapur lidhur me përpjekjet e fashizmit italian e të reaksionit të brendshëm për të futur në radhët e Partisë Komuniste agjentë e provokatorë.

2. SHKATËRRIMI I RRYMËS FRAKSIONISTE LIKUIDATORE DHE VENDOSJA E UNITETIT NË PARTI.

Pas Konsultës së Aktivit të Partisë A. Lula e S. Premtja, në vend që të hiqnin dorë nga veprimtaria shkatërruese kundër Partisë, e shtuan edhe më shumë këtë veprimtari. Fjala që kishin dhënë në Mbledhjen e Grupeve Komuniste për theelimin e Partisë se do t'i nënshtroheshin vullnetit të shumicës dhe direktivave të Komitetit Qendror ishte vetëm një gënjeshtëri. Duke përfitur nga vështirësitë e mëdha që ishte detyruar të kalonte Partia e re Komuniste, ata sabotonin me gjithfarë mjetesh e mënyrash forcimin organizativ të Partisë

dhe zbatimin nga ana e saj të detyrave politike. Ata vazhdonin të mbanin lidhjet e vjetra me një pjesë të mirë të ish-anëtarëve të Grupit të Të Rinjve, zhvillonin me ta mbledhje «organizative» dhe «edukative» jashtë rregullave dhe normave të vendosura nga Partia dhe u jepnin direktiva në kundërshtim me direktivat e Komitetit Qendror. Ata nuk kishin dorëzuar në Parti gjithë letërsinë teorike e propagandistike si edhe teknikën e financën e Grupit të tyre.

Fraksionistët vazhduan të luftonin me forcë vijën e përgjithshme të Partisë dhe sabotonin me çdo mënyrë veprimtarinë praktike të Komitetit Qendror, të komiteteve qarkore dhe të celulave.

Ata u kishin caktuar detyrë anëtarëve të fraksionit të zinin vende drejtuese, duke përdorur «zotësinë më të madhe» dhe «përgatitjen teorike më të lartë» të tyre! Nga këto pozita do të luftonin për të marrë në dorë frenat e Komitetit Qendror.

Për t'ia arritur qëllimit, fraksionistët kishin vënë si shenjë kryesore për goditje udhëheqësit e Partisë në qendër e në qarqe, duke i paditur si njerëz të paaftë, pa shkollë, që dinë vetëm të komandojnë e jo të drejtojnë! Ata çirreshin për «padrejtësinë» që i ishte bërë Grupit të Të Rinjve, i cili gjoja nuk përfaqësohej sa duhej as në Komitetin Qendror, as në komitetet qarkore të partisë, dhe kërkonin që kjo gjendje të ndryshohej.

A. Lula e S. Premtja me shokë nxitnin me qëllim pakënaqësitë të njerëzve ambiciozë, karrieristë e mendjemdhenj, ish-anëtarë të grupeve të tjera komuniste, dhe mundoheshin t'i bënin këta për vete. I shtynin të kërkonin llogari pse nuk u qenë dhënë përgjegjësi në Parti sipas meritave dhe zotësisë që kishin!

Grupi fraksionist zhvillonte veprimtarinë e vet armiqtësore në gjithë vendin, por më veprues se kudo ishte në Tiranë.

S'kishte asnjë dyshim se në gjirin e Partisë ishte krijuar një rrymë fraksioniste antiparti me lidhje organizative dhe me platformë politike të vetën. Platforma politike e fraksionistëve përbëhej prej tezave të njohura likuidatore mbi pamundësinë e luftës së armatosur, mbi pamundësinë e punës me nacionalistët dhe fshatarët, mbi mosbesimin në aleancën antifashiste, sidomos në rolin çlirimtar të Bashkimit Sovjetik në luftë etj.

Gjendja ishte me të vërtetë shqetësuese. Partia e re Komuniste e Shqipërisë, e ndodhur përballë goditjeve të fashistëve italianë e të trockistëve të Grupit të «Zjarrit» nga jashtë dhe përballë goditjeve të fraksionistëve likuidatorë nga brenda, kanosej nga rreziku i asgjësimit. Kishte shenja se edhe ndonjë agjent e provokator i fashizmit vepronte në radhët e Partisë. Si pasojë e kësaj pune policia kishte mundur të kapte dhe të burgoste një numër komunistësh e patriotësh të paparti. Me anë të veprimtarisë agjenturore armiqtë ranë në gjurmë të bazës ilegale ku strehohej Qemal Stafa, sekretar politik i Komitetit Qendror të Rinisë Komuniste, i cili u vra duke luftuar heroikisht në rrethim kundër milicëve e karabinierëve më 5 maj 1942 në Tiranë. Fashistët mundën të zbulonin e të kapnin edhe teknikën e arkivin e Komitetit Qendror dhe të Komitetit Qarkor të Tiranës.

Në Parti nuk kishte unitet të plotë. Pa një unitet të shëndoshë ideologjik e organizativ, pa një disiplinë të çeliktë njësoj të detyrueshme për të gjithë anëtarët, Partia nuk do të ishte e zonja t'i bënte me vete dhe t'i udhëhiqte masat, rrjedhimisht, s'mund të kishte bashkim të popullit rreth Partisë, s'mund të kishte fitore mbi armiqtë. Pa unitet Partia ose do të kthehej në një parti trockiste a socialdemokrate ose do të shkatërrohej.

Konferenca e Jashtëzakonshme e Partisë

Për të zhdukur rrezikun e madh që i kanosej Partisë, Komiteti Qendror thirri një konferencë të jashtëzakonshme që u mbajt më 28 e 29 qershor 1942 në Tiranë. Në të morën pjesë anëtarë të Komitetit Qendror të Partisë, anëtarë të Komitetit Qendror të Rinisë Komuniste, anëtarë të Komitetit Qarkor dhe disa komunistë të Tiranës. Ishin ftuar dhe A. Lula e S. Premtja. Konferenca kryesohej nga shoku Enver Hoxha.

Konferenca e Jashtëzakonshme mori në shqyrtim vetëm një çështje: asgjësimin e rrymës fraksioniste likuidatore dhe vendosjen e unitetit në Parti.

Përppjekjet e shumta të Partisë për t'i vënë në rrugë të drejtë fraksionistët nuk kishin dhënë fryt, për shkak të këmbënguljes së tyre për të mos hequr dorë nga puna sabotuese e likuidatore. Tani «gota është mbushur plot e po derdhet», vërente Konferenca.

Nuk mund të lejohej më tej veprimtari grupazhi e mungesë uniteti në Parti, sidomos në çastet vendimtare historike që kalonte vendi, kur Lëvizja Nacionalçlirimtare po rritej me shpejtësi drejt kryengritjes së përgjithshme dhe kur bashkimi i popullit shqiptar rreth Partisë paraqitej më i domosdoshëm se kurrë.

Konferenca udhëzonte: «Që të mundim t'u përgjigjemi detyrave aq të vështira e të rënda që paraqiten përpara nesh, ne duhet medoemos të kemi një mendim e shikim të njëjtë si në punën politike ashtu dhe në vetë organizatën (në të gjitha partitë e tipit Lenin-Stalin duhet të ekzistojë njësia, kështu pra edhe Partia jonë duhet të bazohet në këto themele, sepse njësia është e domosdoshme, është kondita kryesore për mbarëvajtjen e Partisë)»¹.

Që të sigurohej uniteti dhe të forcohej Partia u vendos që ajo të spastrohej nga gjithë fraksionistët e pandreqshëm, duke i përjashtuar menjëherë. Konferenca tërhoqi vëmendjen e organizatave të partisë që të tregoheshin të pamëshirshme ndaj atyre që kanë dashur t'i bëjnë varrin Partisë.

Komiteti Qendror, pasi peshoi fajet e A. Lulës e të S. Premtes dhe të bashkëpunëtorëve të tyre më të ngushtë, sipas vlerësimeve dhe propozimeve që u bënë në Konferencë, vendosi t'i përjashtonte nga Partia për një kohë të pacaktuar. Disa fraksionistë të tjerë u përjashtuan për tre muaj.

Me një qarkore të posaçme Komiteti Qendror vuri në dijeni gjithë Partinë për punimet e Konferencës së Jashtëzakonshme dhe për masat që kishte marrë kundrejt drejtuesve kryesorë të rrymës fraksioniste likuidatore. Njëkohësisht porositi të merreshin masa përjashtimi për gjithë fraksionistët veprues në qarqet.

Fraksionistët e përjashtuar nga Partia, udhëzonte Komiteti Qendror, nuk duheshin flakur krejt, por t'u jepej dora që t'i kuptonin fajet dhe të bëhej çmos për t'i kthyer prapë në radhët e Partisë ata që do të ndreqeshin. Kurse ndaj atyre që do të vazhdonin veprimtarinë armiqësore do të merreshin masat më të rrepta.

¹ Qarkore e KQ të PKSH. Dokumentë kryesore të PPSH vëll. I, f. 85.

Më në fund, Komiteti Qendror kërkonte të kuptohej drejt spastrimi që po ndërmerrej, si një çlirim i Partisë nga fraksionistët likuidatorë për vendosjen e unitetit në Parti dhe jo si një goditje kundër ish-Grupit të Të Rinjve. Në asnjë mënyrë nuk duhej të flitej kundër Grupit në përgjithësi vetëm sepse A. Lula, S. Premtja dhe shumica e fraksionistëve vinin nga ai Grup. Prej Grupit të Të Rinjve kishte mjaft komunistë që nuk qenë përzier me fraksionistët, që kishin dhënë prova vendosmërie e besnikërie ndaj Partisë dhe qëndronin në vijat e para të luftës së bashku me shokët e tjerë.

Vendimet e Konsultës së Aktivitetit të Partisë dhe të Konferencës së Jashtëzakonshme si edhe direktivat e Komitetit Qendror gjetën miratim të plotë nga organizatat e partisë në gjithë vendin. Brenda një kohe të shkurtër Partia u spastrua nga fraksionistët dhe përçarësit. Në radhët e saj hynë qindra anëtarë të rinj të sprovuar në luftë, besnikë të çështjes së popullit e të komunizmit. Mjaft pjesëtarë të rrymës fraksioniste e kuptuan thellë fajin, u shkëputën nga krerët trockistë dhe i dhanë me gjithë zemër fjalën Partisë se do të ecnin me vendosmëri në rrugën e saj të drejtë.

Shkatërrimi i rrymës fraksioniste likuidatore e mprehu vigjilencën e komunistëve dhe i dha gjallëri jetës së brendshme të Partisë.

Lufta kundër fraksionistëve nxori në pah njëkohësisht edhe kalbësi e dobësi të tjera që pengonin punën e Partisë dhe forcimin e saj.

Në këtë kohë u dënua nga Komiteti Qendror veprimtaria përçarëse e Mustafa Gjinishit, e Koço Tashkos dhe e disa të tjerëve që ishin të pakënaqur, sepse nuk qenë zgjedhur në Komitetin Qendror dhe në komitetet qarkore të partisë. Në biseda me anëtarë partie dhe të tjerë ata përçmonin pothuaj çdo direktivë të Partisë duke e quajtur herë si të shpejtuar, herë si të vonuar, herë sektare, herë oportuniste, nxitnin pakënaqësitë që mund të kishte njëri e tjetri. Këtë e bënin me qëllim që të ngjallnin mosbesim tek udhëheqja e Partisë. Ata u këshilluan disa herë nga Komiteti Qendror që të hiqnin dorë nga kjo veprimtari antiparti.

Në luftën për asgjësimin e rrymës fraksioniste dhe për vendosjen e unitetit në Parti u zbuluan prirje shkëputjeje në Komitetin Qarkor të Gjirokastrës. Ky komitet nuk i zbatonte ose i shtrembëronte direktivat e Komitetit Qendror për

luftën e armatosur dhe çetat partizane, për këshillat nacionalçlirimtarë, për rininë etj. Ai nuk raportonte në Komitetin Qendror për veprimtarinë e vet dhe nuk i dërgonte atij udhëzimet e materialin kryesor propagandistik që nxirrte. Faktori kryesor që i ushqente këto prirje ishte Bedri Spahiu, në atë kohë sekretar politik i Qarkorit.

Komiteti Qendror i dha kësaj një rëndësi të posaçme, dënoi rëndë prirjet e shkëputjes në Komitetin Qarkor të Gjirokastrës, e shpërndaui atë dhe organizoi zgjedhjen e një komiteti të ri.

Masat energjike që mori Komiteti Qendror i përkohshëm dhe mbështetja e plotë që gjetën këto masa në gjithë organizatat e partisë bënë që të çrrënjosej fryma e grupazhit dhe e fraksionit, të mënjanoheshin rreziku që e kanoste Partinë e re Komuniste dhe të sigurohej një unitet i shëndoshë, një unitet luftarak mbi bazat e marksizëm-leninizmit.

3. KRIJIMI I FRONTIT NACIONALÇLIRIMTAR. LINDJA E PUSHTETIT POPULLOR DHE ZGJERIMI I LUFTËS SË ARMATOSUR

Konsulta e Aktivit të Partisë dhe Konferenca e Jashtëzakonshme i dhanë gjallëri punës së komunistëve me masat e gjera për sqarimin e vijës politike të Partisë, për demaskimin e taktikës së re të armiqve dhe për mobilizimin e popullit në luftë.

Me iniciativën e Partisë dhe nën drejtimin e saj në mjaft fshatra u ngritën këshillat e para nacionalçlirimtarë. Përveç qyteteve, njësitet guerile u organizuan edhe në një varg krahinash. Që nga pranvera e vitit 1942 kishte filluar ngritja e çetave partizane. Deri në korrik vepronin çetat e Pezës, të Kurveleshit, të Gorës, të Skraparit, të Mokrës, të Shkodrës, të Devollit, të Dibrës e të Matit. Ato spastruan nga autoritetet ushtarake e civile të pushtuesve fashistë e të tradhtarëve krahinat e para të vendit. Sipas udhëzimit të Komitetit Qendror, më 24 korrik në mbarë Shqipërinë u prenë dhe u shkatërruan vijat telefonike e telegrafike. Çdo ditë kryheshin goditje kudër automjeteve ushtarake gjatë rrugëve automobilistike, sulmoheshin postat e karabinerisë e të milicisë fashiste, shkatërrroheshin depo me materiale luftime, digjeshin zyra të fa-

shizmit dhe objekte të tjera të armikut etj. Krahas këtyre veprimeve vazhdonin demonstratat, protestat, grevat dhe sabotimet.

Këto veprime të pandërprera përhapën panik në radhët e armikut. Në Romë e në Tiranë vinin pa pushim njoftime e raporte të organeve ushtarake e civile mbi «gjendjen alarmuese në Shqipëri», «mbi situatën pa rrugëdalje», «mbi depërtimin e ideve komuniste në shpirtin e popullit». Armiqtë ndërmorën arrestime e burgime të reja patriotësh, internime të familjeve të ilegalëve e të partizanëve, nxorën urdhra të rinj më të rreptë që parashikonin dënimin me vdekje për çdo njeri që merrej me veprimtari antifashiste. Komunistë të tjerë ranë dëshmorë, duke treguar heroizëm të lartë në përleshjet e armatosura me armiqtë, në burgje, përpara torturave, përpara pushkatimit dhe litarit.

Veprimet e pareshtura kundër pushtesve italianë e tradhtarëve ndihmuan që populli gjithnjë e më shumë të përqafohte vijën politike të Partisë dhe t'i jepte asaj mbështetje e përkrahje.

«Zëri i popullit» Si një armë e fuqishme politike në duart e komunistëve shërbeu «Zëri i popullit», organ i Partisë Komuniste të Shqipërisë, numri i parë i të cilit doli më 25 gusht 1942. Ai u themelua me vendim të Komitetit Qendror dhe drejtohej nga shoku Enver Hoxha.

Në kryeartikullin e numrit të parë organi i PKSH i vinte vetes si qëllim «të bashkojë të gjithë popullin shqiptar rreth e përçark këtij organi, të bashkojë çdo gjë që është e *ndershme dhe antifashiste*, pa marrë parasysh *besimet, grupet politike, korentet e ndryshme... për një Shqipëri independente, të lirë e demokratike*»¹.

«Zëri i popullit» propagandonte vijën politike të Partisë, luftën antifashiste të popullit shqiptar e të popujve të tjerë, shpjegonte rrugën që duhej të ndiqej për çlirimin kombëtar, demaskonte politikën edhe veprimtarinë e pushtesve fashistë dhe të tradhtarëve shqiptarë. Në të botoheshin artikuj e thirrje të Partisë, komente mbi gjendjen e brendshme dhe

1 Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 94-95.

ndërkombëtare, kronika të ngjarjeve kryesore dhe korrespondenca nga qarqet.

Dalja e «Zërit të popullit» u prit shumë mirë nga masat popullore. Njëpërmjet anëtarëve të Partisë, të rinjve komunistë dhe aktivistëve patriotë të paparti «Zëri i popullit», fjala e Partisë, përhapej në çdo kënd të atdheut. Ai lexohej me interesimin më të madh. Shumë shpejt «Zëri i popullit» u bë gazeta më e dashur për popullin shqiptar.

Konferenca e Pezës Me punën e vet sqaruese, mobilizuese dhe organizuese në luftë kundër pushtuesve Partia gjatë muajve të parë të jetës së saj mundi të hedhë themelet e bashkimit luftarak të popullit shqiptar. Për të forcuar këto themele, për t'i vënë bashkimit të popullit baza të shëndosha politike dhe organizative në shkallë kombëtare, KQ i PKSH organizoi thirrjen e Konferencës Nacionalçlirimtare Shqiptare.

Konferenca u mbajt më 16 shtator 1942 në Pezë. Në të morën pjesë, veç komunistëve, edhe nacionalistë të rrymave të ndryshme. Ndër këta nacionalistë, një pjesë qëndronte shumë afër Partisë Komuniste, kishte përfaqësuar vijën politike të saj dhe luftonte gjallërisht kundër pushtuesve. Pjesa tjetër shprehej për çlirimin e vendit dhe për bashkimin e popullit në luftë kundër sunduesve të huaj, por nuk ishte hedhur në veprim, mbante një qëndrim pritjeje. Në këtë kategori bënin pjesë edhe zogistët me përfaqësuesin e tyre kryesor Abaz Kupin.

Partia Komuniste i bëri thirrje për të marrë pjesë në Konferencë edhe një kategori tjetër nacionalistësh si Mithat Frashëri e të tjerë, të cilët nuk e kishin shprehur ende hapur qëndrimin e vet. Këta nacionalistë nuk e pranuan thirrjen dhe u përpoqën ta bojkotonin Konferencën.

Në Konferencën Nacionalçlirimtare u shtrua dhe u rrah problemi i bashkimit dhe i organizimit të popullit shqiptar në luftën kundër pushtuesve fashistë. Pjesëmarrësit, duke përfshirë edhe shumicën dërrmuese të nacionalistëve, theksuan veprimtarinë e gjallë dhe rolin e madh organizues të Partisë Komuniste në Luftën Nacionalçlirimtare. U vu në dukje se fashistët italianë dhe Mustafa Kruja nuk kishin mundur ta veçonin Partinë nga nacionalistët patriotë, se komunistët kishin fituar dashurinë dhe besimin e popullit, se propaganda

armike «mbi rrezikun komunist» ishte demaskuar dhe se «komunizmi në Shqipëri nuk është më gogol i pjesës së ndershme të popullit tonë, nuk është më gogoli i katundarit, i pronarit të mesëm, i intelektualit, se komunistët nuk janë «pa atdhe» siç do t'i prezantojë fashizmi në popull»¹.

Abaz Kupi dhe ndonjë nationalist tjetër nuk guxuan të dilnin hapur kundër rolit drejtues që kishte filluar të luante PKSH në luftë. Ata u munduan të pengonin rritjen e autoritetit të saj duke kundërshtuar disa shfaqje të jashtme që kishin vulën e Partisë, siç ishin emërtimi i çetave me fjalën «partizane» dhe mbajtja prej tyre e yllit të kuq si shenjë dalluese. Këto kundërshtime e disa pikëpamje të kundërta rreth pjesëmarrjes në masë të rinisë në luftë dhe rreth disa shprehjeve të rezolucionit u kapërcyen pas arsytimit me durim që përfaqësuesit e PKSH u bënë pikëpamjeve të veta të drejta.

Konferenca zgjodhi Këshillin e Përgjithshëm Nacionalçlirimtar (të përkohshëm) dhe pranoi njëzëri platformën e Luftës Nacionalçlirimtare, të përpunuar nga Partia Komuniste. Në platformë përmbaheshin këto pika kryesore:

① të zhvillohet luftë pa kompromis kundër pushtuesve fashistë dhe tradhtarëve për një Shqipëri të lirë, të pavarur dhe demokratike;

② bazat e vërteta të bashkimit të popullit shqiptar janë hedhur dhe do të forcohen vetëm në luftë kundër pushtuesit;

③ të bëhet organizimi i shëndoshë i gjithë shqiptarëve të vërtetë pa dallim klase, bindjeje politike, feje dhe krahine në një front të përbashkët nacionalçlirimtar;

④ të ngrihen gjithkund këshilla nacionalçlirimtare si organe të bashkimit e të mobilizimit të popullit në luftë dhe si organe të pushtetit popullor;

⑤ të popullarizohet dhe të përgatitet kryengritja e përgjithshme e armatosur e popullit, si etapë e fundit, si rrjedhim i logjikshëm i luftës partizane;

⑥ të zhvillohet luftë e organizuar kundër Bankës Bujqësore, shoqërive anonime italiane dhe gjithë shfrytëzuesve që nxjerrin fitime në kurriz të popullit me ndërmjetësinë e pushtuesve.

1 Rezolucioni i Konferencës së Pezës. Dokumente të organeve të larta të pushtetit revolucionar nacionalçlirimtar, f. 12.

Konferenca e Pezës krijoi Frontin Nacionalçlirimtar dhe vuri themelet e pushtetit popullor. Ajo afirmoi rolin udhëheqës të Partisë Komuniste të Shqipërisë në Luftën Nacionalçlirimtare dhe shënoi, në këtë mënyrë, fitoren e parë të madhe politike të saj.

Konferenca e Pezës nuk ishte një konferencë partish politike. Si parti politike në të merrte pjesë vetëm Partia Komuniste, e cila ishte dhe organizatorja e saj. Të tjera parti politike antifashiste nuk kishte.

Kështu, Fronti Nacionalçlirimtar nuk u krijua si një koalicion partish politike. Konferenca e Pezës ligjësoi bashkimin vullnetar të masave të gjera popullore, bazat e të cilit ishin hedhur nga poshtë në luftën kundër pushtuesve. Farkëtuese e këtij bashkimi dhe udhëheqëse e drejtpërdrejtë dhe e vetme e Frontit ishte Partia Komuniste. Në themel Fronti kishte aleancën e klasës punëtore me fshatarësinë, e cila përbënte bazën më të gjerë të tij. Nacionalistët patriotë panë në programin e Partisë plotësimin e kërkesave të tyre të ngutshme kombëtare dhe u futën në Front si rryma ose si njerëz të veçantë.

Këshillat nacionalçlirimtarë Si bazë për ngritjen e këshillave nacionalçlirimtarë u pranuan tezat e shokut Enver Hoxha të parashtruara në referatin: «Këshillat nacionalçlirimtarë si organe bashkimi e lufte të popullit shqiptar», që u mbajt në Konferencën e Pezës.

Në krahinat e paçliruara këshillat ishin organe që bashkonin të gjitha forcat popullore antifashiste. Ato sqaronin e hidhnin masat në luftë, i përgatisnin për kryengritjen e përgjithshme, mblidhnin ndihma materiale të nevojshme për luftën, grumbullonin njoftime mbi lëvizjet dhe numrin e forcave të armatosura armike, organizonin luftën ekonomike kundër shoqërive kapitaliste italiane dhe sabotonin grumbullimin e prodhimeve bujqësore nga fashistët.

Në krahinat e çliruara këshillat kryenin detyrat e organeve të pushtetit popullor. Ato mbanin rregullin e qetësinë, kujdeseshin për zhvillimin e ekonomisë, për sigurimin e ushqimeve, për tregtinë, për mbjelljet dhe mbledhjen e drithit, organizonin arsimin, shtypin dhe punën kulturore me masat, zgjidhnin grindjet e pajtonin gjaqet, mbanin të gjallë gatishmërinë e popullsisë për luftë etj.

«Rëndësia e këshillave nacionalçlirimtarë, — nënvizoi Konferenca e Pezës, — është e madhe. Me anë të këtyre bëhet qeveria, mobilizohet populli për në luftë e për në kryengritje»¹.

Për organizimin e këshillave PKSHT kishte përvojën e madhe të sovjetëve. Por natyrisht ajo nuk e kopjoi këtë përvojë. Në radhë të parë u mbështet në rrethanat konkrete në të cilat zhvillohej kryengritja popullore antifashiste në Shqipëri. Përmbajtja e organeve të kësaj kryengritjeje iu përshtat karakterit të saj nacionalçlirimtar. Në këto këshilla, udhëzonte Komiteti Qendror në qershor 1942, duhet të ndodhen përfaqësuesit luftarakë të të gjitha forcave antifashiste, të të gjitha rrymave politike, pa dallim klase. Ideja e këshillave ishte e pranueshme nga masat popullore të Shqipërisë. Prej kohëve më të lashta ishte bërë si traditë që shqiptarët të krijojnë «kuvende» e «këshilla» sa herë që u duhej të ngriheshin në luftë kundër pushtuesve të huaj ose të zgjidhnin problemet e tyre të brendshme. Por këshillat nacionalçlirimtarë, ndryshe nga «kuvendet» dhe «këshillat» e kohërave të kaluara, kishin një përmbajtje dhe një organizim krejt të ri. Ato lindën dhe u rritën si organe demokratike revolucionare, të krijuara drejtpërdrejt nga masat e popullit në udhëheqjen e vetme të Partisë Komuniste. Ato ishin mohimi i gjithë organeve e organizatave shtetërore antipopullore e shfrytëzuese.

Si të tilla, këshillat nacionalçlirimtarë fituan një popullaritet të madh ndër masat. Pas Konferencës së Pezës numri i tyre u rrit me të shpejtë si në zonat e çliruara ashtu dhe në të paçliruara. Populli shihte në to mbrojtëset e interesave të tij dhe të atdheut.

Këshillat filluan të kryenin funksionet e tyre si organe të pushtetit popullor në fshat, sepse në vitin 1942 ishin çliruar vetëm një numër krahinash fshatare, kurse qytetet ndodheshin të pushtuara nga fashistët italianë. Këshillat u bënë hallka të rëndësishme për lidhjen e ngushtë të Partisë Komuniste me fshatarësinë.

¹ Dokumente të organeve të larta të pushtetit revolucionar nacionalçlirimtar, f. 13.

Çetat partizane Krahas me bashkimin e popullit në Frontin Nacionalçlirimtar dhe me ngritjen e këshillave u zgjerua dhe u forcua lufta e armatosur partizane.

Lufta partizane ishte një formë luftime e njohur dhe e sprovuar gjatë shekujsh si në Shqipëri dhe në vende të tjera. Populli shqiptar ruante traditën e fortës dhe të vjetra të luftës patriotike të çetave kundër pushtuesve të huaj. Konferenca e Pezës shprehu bindjen se rruga e lavdishme e të parëve do të ndiqej me guxim e krenari.

Duke përdorur përvojën e luftës së çetave të vjetra të patriotëve shqiptarë, PKSH i dha luftës partizane kundër pushtuesve fashistë e tradhtarëve një përmbajtje thellësisht popullore e revolucionare.

Shkolla e parë e luftës partizane ishin njësitet guerile. Lëvizja partizane u ngrit në një shkallë më të lartë dhe mori përhapje të gjerë në gjithë vendin me formimin dhe veprimtarinë e çetave partizane.

Krijimi i çetave në përgjithësi ndoqi këtë rrugë: komitetet qarkore të partisë dërguan nga qyteti në fshat (në male) një numër anëtarësh partie, të rinjsh komunistë dhe simpantizantësh, të sprovuar në luftën e njësiteve guerile, me detyrë që të organizonin çetat. Rreth kësaj bërthame çetat u rritën kryesisht me fshatarë. Fshati u bë baza dhe burimi kryesor i çetave partizane.

Në përbërjen klasore të çetave nuk kish ndonjë kufizim. Aty pranoheshin të gjithë ata që dëshironin të luftonin kundër armikut. Në çetë nuk lejoheshin të hynin njerëz me të kaluar të errët, kriminelë e hajdutë, që shikoheshin me përbuzje e urrejtje nga populli. Të gjithë partizanët ishin vullnetarë. Numri i çetës arrinte deri 50-60 veta. Në krye të çetës qëndronin komandanti dhe komisari politik, që drejtonin së bashku veprimtarinë e saj dhe përgjigjeshin për gatishmërinë dhe përgatitjen luftarako-politike të partizanëve. Komandanti në shumicën e rasteve nuk ishte anëtar partie, kurse komisari ishte përfaqësues i Partisë në çetë.

Në çdo çetë kishte një celulë partie që përbënte zemrën e saj.

Çetat partizane kryenin një veprimtari të dendur luftarak kundër pushtuesve fashistë e tradhtarëve. Ato zhvillonin në të njëjtën kohë një veprimtari të gjallë politike si edhe punë kulturore e arsimore jo vetëm me partizanët, por

edhe me popullsinë e zonave ku vepronin. Çetat e kishin bazën e tyre në krahinat e çliruara, ku më parë ato kishin shkatërruar pushtetin e vjetër shtypës dhe kishin ndihmuar popullin të ngrinte këshillat nacionalçlirimtarë. Ato ndihmonin fshatarët në punët bujqësore dhe shërbenin si mbështetje e armatosur e këshillave për mbajtjen e rregullit e të qetësisë.

Masat popullore për herë të parë shikonin në çetat partizane ushtrinë e vet, mbrojtësen e interesave të tyre. Ato i jepnin kësaj ushtrie përkrahje të gjithanshme. Çetat strehoheshin dhe mbaheshin me ushqim nga fshatarët. Ato merrnin ndihma të ndryshme materiale edhe nga popullsia e qyteteve. Pa një ndihmë të tillë, pa një përkrahje të gjithanshme e të pakursyer të popullit nuk mund të organizohej lufta partizane e nuk mund të krijoheshin ushtria popullore revolucionare.

Veç çetave partizane, pas Konferencës së Pezës në krahinat e çliruara u organizuan çetat territoriale (ushtarët e popullit) në çdo fshat të madh ose dy-tre fshatra të vogla. Këto ishin reparte vetëmbrojtjeje, jo të rregullta, që rrëmbejnë armët sa herë bëhej thirrje nga çetat partizane për të kryer goditje të rëndësishme ose për t'u bërë ballë operacioneve që ndërmerre armiku në zonat e çliruara. Këto çeta shërbenin njëkohësisht edhe si një burim për plotësimin e reparteve të rregullta partizane.

Pas Konferencës së Pezës numri i njësiteve guerile, i çetave partizane dhe territoriale u rrit me të shpejtë. Deri në fund të vitit 1942 numri i partizanëve arrinte rreth 2000 veta, përveç disa mijërave të tjerë që bënë pjesë në njësitet guerile të qyteteve dhe në çetat e fshatrave.

Për të shkatërruar çetat, pushtuesit italianë prej shtatorit deri në dhjetor 1942 kryen operacione ndëshkuese ushtarake me forca të mëdha në 27 krahina në Shqipërinë e Jugut, të Mesme e të Veriut. Ata dogjën qindra shtëpi të fshatarëve, masakruan gra, pleq, të rinj e fëmijë, por qëllimit për të shuar lëvizjen partizane nuk ia arritën. Përkundrazi, terrori fashist i dha flakë edhe më shumë kësaj lëvizjeje. Në Pezë, Skrapar, Dibër, Mat, Korçë, Kurvelesh, Vlorë e gjetkë tok me partizanët u ngritën më këmbë mijëra burra e gra për të luftuar hordhitë italiane. Në luftime të ashpra të pabarabarta u vranë qindra ushtarë, milicë e oficerë fashistë.

Sukseset e luftës partizane dhe dështimi i plotë i operacioneve ushtarake fashiste në vitin 1942 nxorën në shesh kalbësinë e pushtuesit, forcën e pathyeshme të popullit shqiptar, vërtetuan drejtësinë e politikës së Partisë Komuniste. Në Shqipëri kishte filluar një revolucion popullor i vërtetë.

Jehona e kësaj lufte heroike i kaloi kufijtë e atdheut. Ajo u prit me admirim dhe gjeti vlerësim të lartë te popujt e shtetet që luftonin kundër fashizmit. Në dhjetor 1942 qeveria e Bashkimit Sovjetik me një deklaratë zyrtare të posaçme shprehte simpatinë për luftën çlirimtare të popullit shqiptar, nuk njihte asnjë pretendim të imperializmit italian mbi tokën shqiptare dhe dëshironte ta shihte Shqipërinë të çliruar e të pavarur. Deklarata zyrtare mbi njohjen e luftës antifashiste të popullit shqiptar botuan njëkohësisht edhe qeveritë e SHBA e Britanisë së Madhe, megjithëse ato me qëllim nuk u shprehën kundër pretendimeve imperialiste mbi Shqipërinë. Këto deklarata, sidomos e qeverisë sovjetike, përbënin një përkrahje për popullin shqiptar, forcuan besimin në fitore dhe ndihmuan zgjerimin e mëtejshëm të luftës së armatosur kundër skllavëruesve fashistë.

Qëndrimi i PKSH ndaj Ballit Kombëtar

Rritja e vullshme e luftës antifashiste nën udhëheqjen e Partisë Komuniste i vuri në lëvizje gjithë klasat, grupet e rrymat politike në Shqipëri. Vala e zemërimit dhe lëvizja antifashiste e masave, lufta partizane kishin sjellë një krizë të pandreqshme politike në radhët e armiqve. Kjo krizë nuk mund të mos përfshinte edhe klasat reaksionare të vendit e përfaqësuesit e tyre që e kishin lidhur fatin me pushtuesit. Ata i trembte për vdekje vrulli revolucionar i luftës antifashiste dhe rritja e autoritetit të Partisë Komuniste, sepse shikonin në këtë fenomen rrezikun e humbjes së privilegjeve të tyre. Një grusht i rëndë për ta ishte Konferenca e Pezës dhe formimi i Frontit Nacionalçlirimtar. Menjëherë pas kësaj ngjarjeje reaksioni dha alarmin e «rrezikut komunist» e të luftës kundër tij. Përfaqësuesit e borgjezisë reaksionare dhe të çifligarëve me përkrahjen e pushtuesve fashistë, nga nëntori 1942, shpallën me ngut krijimin e një organizate politike që i kundërvihet drejtpërdrejt Frontit Nacionalçlirimtar. Kjo organizatë u quajt Balli Kombëtar. Në krye të tij u vu pseudo-patrioti Mithat Frashëri.

Në Ballin Kombëtar hynë intelektualë borgjezë reaksionarë, çifligarë e tregtarë të mëdhenj, klerikë reaksionarë, fshatarë të pasur etj. Në të hyri edhe Grupi trockist i «Zjarrit».

Balli Kombëtar ishte një bashkim politik shumëngjyrësh i rrymave politike të ndryshme reaksionare, me një organizim të kalbur. Këtë bashkim e karakterizonte shumë mirë shoku Enver Hoxha: «Balli është një ramassis (grumbull gjithfarësh — Red.) elementësh me tendenca të ndryshme e të pafund, por që për «dado» kanë fjalën nacionalizëm në gojë... Brenda Balli është një shportë karavidhesh (... njëri i bie gozhdës e tjetri patkoit)... Të tjerë janë partizanë të «99 hileve dhe një trimërie», të tjerë partizanë të «berihajt» dhe të tjerë të fjalëve të mëdha, por të asnjë pune»¹.

Këta njerëz i bashkonin vetëm interesat e përbashkëta klasore, urrejtja kundër Partisë Komuniste dhe lëvizjes revolucionare popullore.

Balli Kombëtar shpalli menjëherë se nuk e njihte Konferencën e Pezës dhe botoi programin e vet që ishte fund e krye demagogji. Me fjalë të fryra kërret ballistë lëvdohe-shin se gjoja luftonin «për një Shqipëri të rregulluar ekonomikisht dhe shoqërisht që të mos ketë shfrytëzues dhe të shfrytëzuar». Shpejt e shpejt krijuan disa «çeta ilegale» në male që nuk kishin detyrë të luftonin pushtuesit, por të pengonin veprimtarinë luftarake e politike të çetave partizane, të propagandonin politikën e Ballit dhe të frikësonin fshatarët. Formuan në fshatra «këshilla» të Ballit Kombëtar që do të zëvendësonin këshillat nacionalçlirimtarë. Përdorën gjithashtu një varg formash dhe mjetesh të tjera, si ato që përdorte Partia Komuniste dhe që gëzonin një popullaritet të madh. Duke e hequr veten si «patriotë të flaktë», ata e këshillonin popullin shqiptar të mos luftonte me armë kundër pushtuesve italianë, sepse një luftë e tillë do të sillte asgjësimin e kombit shqiptar! Parulla kryesore e Ballit Kombëtar ishte: «Të presim kur të vijë koha». Ballistët shpërthyen një fushatë të shfrenuar kundër Frontit Nacionalçlirimtar dhe Partisë Komuniste, kundër komunizmit dhe Bashkimit Sovjetik.

Gjithë qëllimi i Ballit Kombëtar ishte të shkëpuste masat popullore, sidomos fshatarësinë, nga Partia Komuniste, të shka-

1 Enver Hoxha. Vepra, vëll. 1, f. 169-171.

tërronte Frontin Nacionalçlirimtar, të shuante Lëvizjen Nacionalçlirimtare dhe të siguronte për vete gjithë pushtetin politik pas luftimeve.

Për t'ia arritur qëllimit të vet, Balli zgjodhi rrugën e bashkëpunimit me pushtuesit. Ai s'mund të vepronte ndryshe, meqenëse qëllimi i tij kundër Partisë Komuniste përputhej me atë të pushtuesve dhe sepse fashistët italianë nuk e lejonin një veprimtari të pavarur të ballistëve. Megjithatë, interesi i të dy palëve e kërkonte që bashkëpunimi të mbahej fshehur me çdo mënyrë. Ndryshe s'mund të gënjehej njeri.

Dalja e Ballit e ndërlikoi shumë situatën brenda vendit. Lenini mëson se nuk ka revolucion pa situatë të ndërlikuar, se «vetë revolucioni gjatë zhvillimit të tij krijon gjithnjë një gjendje jashtëzakonisht të ndërlikuar»¹.

Në gjendjen e ndërlikuar që u krijua pas lindjes së Ballit Kombëtar, Partia Komuniste e Shqipërisë lypsej të vepronte në mënyrë shumë të matur, me urtësi dhe largpamje. Vetëm duke zbatuar një taktikë shumë të shkathët kundrejt Ballit Partia do të mund të ruante sukseset që kishte arritur, të forconte më tej lidhjet me masat dhe kështu ta çonte popullin shqiptar në fitoren e plotë të pavarësisë kombëtare dhe në ndërtimin e një Shqipërie demokratike popullore.

Partia Komuniste e dinte që Balli Kombëtar ishte pjellë e reaksionit dhe vegël e pushtuesve fashistë. Duke parë punën sabotuese që bënin ballistët, disa celula partie, bile dhe disa komitete qarkore, kërkonin me këmbëngulje të përdoreshin armët kundër tyre.

Por Komiteti Qendror i Partisë i përmbahej parimit se nuk ka rrezik më të madh për partinë proletare se sa të ndërtojë taktikën e saj mbi dëshira subjektive. Duke iu përgjigjur atyre që kërkonin për t'i shpallur menjëherë luftë të hapur Ballit, shoku Enver Hoxha, në emër të Komitetit Qendror, udhëzonte: «... me të vërtetë është një pengesë e madhe (Balli Kombëtar — Red.), sepse s'duhet me harrue influencën e tyre individuale në Shqipëri, dhe këta kanë mundur të krijojnë një psikozë në popull që ekziston një organizatë nacionaliste dhe që komunistët duhet të merren vesh me të e të

¹ V.I. Lenin. Veprat, vëll. 26, f. 117.

bien dakord... Të mos harrojmë se atje ka mjaft elementë të mirë e të vendosur që duan me të vërtetë bashkim e luftë»¹.

Pikërisht për këto arsye Partia Komuniste e Shqipërisë në fillim caktoi këtë taktikë ndaj Ballit Kombëtar: të demaskohet parulla disfatiste «s'ka ardhur koha për luftë kundër italianëve»² t'i kërkohej botërisht Ballit Kombëtar të pranojë bashkimin e të gjitha forcave antifashiste të vendit mbi bazën e luftës së menjëhershme, pa rezerva dhe pa kompromis kundër pushtuesve fashistë italianë»³ t'i kërkohej Ballit të pushtojë menjëherë propagandën kundër Partisë Komuniste dhe komunizmit⁴ të bëhen bisedime me të për çështje të luftës kundër pushtuesve⁵ disa krerë ballistë të komprometuar si fashistë e tradhtarë të demaskohen përpara popullit.

Me anën e kësaj taktike Partia synonte: të bëhej diferencimi në radhët e Ballit Kombëtar, duke tërhequr në luftë kundër pushtuesve të gjithë ata që ishin për një gjë të tillë; të detyrohej kështu nga poshtë i gjithë Balli të futej në Lëvizjen Nacionalçlirimtare; të demaskohej politika antikomuniste dhe qëndrimi në «dy karrige» i krerëve ballistë, të dënoheshin nga masat dhe të veçoheshin të gjithë ata që do të pengonin bashkimin e popullit dhe luftën kundër pushtuesve.

Pikën më të dobët të Ballit Kombëtar e përbënte sidomos çështja e luftës me armë pa rezerva kundër pushtuesve italianë, meqenëse ai në të vërtetë ishte kundër saj. Prandaj, për të demaskuar krerët e Ballit, PKSH vendosi të jepte goditjen kryesore në këtë pikë të dobët. Masat popullore që kërkonin të bëhej luftë kundër pushtuesve duhej të bindehin nga përvoja e tyre se «patriotizmi» i krerëve ballistë ishte kallp dhe se të gjitha thirrjet e tyre historike «patriotike» s'ishin gjë tjetër veçse demagogji.

Duke caktuar një taktikë të tillë kundrejt Ballit Kombëtar KQ i PKSH i porosiste organizatat e partisë të zbatonin me rreptësi udhëzimet e tij. Ai e quante çështjen e qëndrimit ndaj Ballit Kombëtar një çështje shumë të ndërlikuar dhe që donte kujdes të madh. Nga njëra anë, udhëzonte Komiteti Qendror, duhet vepruar me durim dhe me largpamje, në çdo rast të ruhet gjakftohtësia, të mos bihet në grackën e provokimeve të armiqve, të mbahet parasysh që «...luftën nuk

1 Enver Hoxha. Vepra, vëll. 1, f. 171.

mund ta bëjmë vetëm, por me gjithë popullin, dhe për këtë arsye me këta nacionalistë duhet ta marrim punën seriozisht»¹.

Nga ana tjetër, porosiste KQ, të mos bëhet asnjë hap prapa nga rruga e caktuar, sepse bashkimi i gjithë forcave të vendit mund të arrihet vetëm mbi bazën e luftës së pamëshirshme me armë kundër pushtuesve dhe jo me anë të pazarllëqeve me nacionalistët dhe «as të lëmë të shkelet dinjiteti (qoftë edhe një qime) i Partisë sonë dhe as të lejojmë të vihen gurë në rrotat e Luftës Nacionalçlirimtare... të përpiqemi t'ua presim hovin atyre (ballistëve — **Red.**), më parë me arsyetim e me bindje, pastaj edhe me «manière forte»² (me forcë — **Red.**).

Gjendja pas krijimit të Ballit Kombëtar përmbante rreziqe të mëdha për Partinë dhe për Luftën Nacionalçlirimtare. Në shtresa të ndryshme të popullit vihej re një paqartësi politike. Me demagogji e frikësime ballistët mundën të bënin me vetë një pjesë të popullsisë, sidomos në fshat. Një numër fshatarësh të lëkundur u shkëputën nga Fronti Nacionalçlirimtar dhe u hodhën me Ballin. Në këtë gjendje, porosiste shoku Enver Hoxha, «duhet shumë, shumë kujdes». Nga kjo gjendje, po dolëm me sukses, kauza jonë ka fituar, po shkajtëm thyejtëm zverkun»³.

4. KONFERENCA I E VENDIT E PKSH. ORIENTIMI PËR KRYENGRITJEN E PËRGJITHSHME

Vendimi për thirrjen e një konference kombëtare të Partisë për të zgjedhur Komitetin Qendror përfundimtar dhe për të përcaktuar detyrat e mëtejshme ishte marrë qysh në prill 1942 në Konsultën e Aktivit të PKSH. Në bazë të vendimit konferenca do të mbahej vetëm pasi të spastrohej Partia nga fraksionistët e përçarësit dhe pasi të vendosej uniteti i shëndoshë. Kjo tanimë ishte arritur.

Në dhjetor 1942 Partia Komuniste e Shqipërisë mori direktivat e Komitetit Ekzekutiv të Internacionales Komuniste

1 Enver Hoxha. Vepra, vëll. 1, f. 174.

2 Po aty, f. 198-199.

3 Po aty, f. 199.

mbi luftën nacionalçlirimtare. Në to theksohej nevoja për organizimin e luftës nacionalçlirimtare kundër pushtuesve italianë e gjermanë, për bashkimin e popullit në një front të vetëm nacionalçlirimtar, për pjesëmarrjen në luftë dhe në udhëheqje të saj të sa më shumë patriotëve e nationalistëve të ndershëm dhe kërkohej që parullat e Partisë të mos dilnin jashtë kuadrit të luftës nacionalçlirimtare.

Kjo ngjarje kishte një rëndësi të madhe për Partinë e re Komuniste të Shqipërisë. Këto direktiva tregonin se vija politike e Partisë, e përcaktuar që në Mbledhjen për themelimin e saj, e konkretizuar më tej në direktivat e Komitetit Qendror, ishte e drejtë. Dhe veç kësaj, PKSH ishte njohur si një repart i lëvizjes komuniste ndërkombëtare.

Në këto rrethana, nga fundi i dhjetorit 1942, Komiteti Qendror i përkohshëm vendosi të thërriste në mars të vitit 1943 Konferencën I të Vendit të PKSH.

Thellimi i krizës politike në radhët e armiqve

Në kohën që Partia përgatitej për konferencën e vet kombëtare, ngjarjet në arenën ndërkombëtare dhe në atë të brendshme rrokulliseshin me shpejtësi.

Në gjysmën e dytë të vitit 1942 sytë e shqiptarëve, ashtu si të të gjithë popujve të botës, ishin drejtuar në Stalingrad, ku vendosej fati i luftës botërore antifashiste. Qëndresa heroike e mbrojtësve të Stalingradit i frymëzonte partizanët dhe patriotët shqiptarë në luftën e tyre çlirimtare kundër pushtuesve.

Më 2 shkurt 1943 beteja e Stalingradit përfundoi me fitoren e shkëlqyer të Ushtrisë së Kuqe. Kjo fitore shënoi kthesën rrënjësore jo vetëm për Luftën e madhe Patriotike të Bashkimit Sovjetik, por për gjithë Luftën e Dytë Botërore. Në Stalingrad filloi «perëndimi i ushtrisë fashiste gjermane»¹.

Kjo ngjarje ushtroi një ndikim të madh në zgjerimin e lëvizjes nacionalçlirimtare në vendet e pushtuara nga shtetet fashiste. Te të gjithë popujt u forcua besimi në shkatërrimin e plotë të pashmangshëm të Gjermanisë hitleriane.

¹ J.V. Stalin. «Mbi Luftën e madhe patriotike të Bashkimit Sovjetik», 1952, f. 100.

Fitorja e Stalingradit pati një rëndësi shumë të madhe edhe për Shqipërinë. Në rrethanat e përshtatshme që krijoi ajo për gjithë forcat antifashiste në botë, lufta çlirimtare e popullit shqiptar u zgjerua e u ashpërsua edhe më tepër.

Lufta e armatosur kaloi në një shkallë më të lartë, nga veprimet luftarake të veçuara në veprime të bashkërenduara të dy ose më shumë çetave partizane. Të tilla veprime, me pjesëmarrjen e një vargu çetash, ishin luftimet kundër fashistëve italianë në Voskopojë, në Snosëm të Gramshit (janar 1943), në Patos, në Selenicë të Vlorës, në Libohovë, në rrugën Kukës-Pukë afër Shëmërisë (shkurt). Për tre muaj zonat e çliruara gati u dyfishuan.

Krahas me zgjerimin dhe forcimin e lëvizjes partizane u rrit e u forcua pushteti i këshillave nacionalçlirimtarë. U ngritën këshilla ilegale edhe në mjaft qytete. Masat popullore gjithnjë e më shumë i shikonin këshillat si të vetmet organe të pushtetit të vet, u bindeshin dhe u nënshtroheshin vetëm vendimeve dhe udhëzimeve të tyre.

Në pragun e Konferencës I të Vendit PKSH arriti një sukses tjetër të rëndësishëm në luftën kundër trockizmit dhe oportunitizmit në Shqipëri: Grupi i «Zjarrit» në fillim të marsit 1943 u shkatërrua krejt. Grushti i fundit iu dha atij me artikullin e shokut Enver Hoxha «Pak fjalë për disa shërbëtorë të fashizmit» — «Grupi i «Zjarrit», botuar në «Zërin e popullit», në janar. Në këtë artikull demaskohej taktika trockiste e krerëve të «Zjarrit», të cilët paraqiteshin herë me parulla të majta «për revolucionin proletar», «për luftë kundër kapitalit», «për diktaturën e proletarietit» me qëllim që të fitonin besimin e masave punonjëse, simpatizuese të komunizmit; herë si «nacionalistë» me qëllim që të shkëputnin nacionalistët patriotë nga Lufta Nacionalçlirimtare dhe Partia Komuniste. Aty tregohej me fakte se krerët e Grupit ishin armiq të komunizmit dhe të popullit shqiptar, ishin provokatorë dhe vegla të pushtuesve.

Shumë nga anëtarët e Grupit, pasi e kuptuan tradhtinë e krerëve, u shkëputën dhe kaluan pa kushte në anën e PKSH. Mjaft prej tyre u riedukuan nga Partia.

Me shkatërrimin e Grupit të «Zjarrit» pësoi një goditje edhe Balli Kombëtar, në gjirin e të cilit zjarristët me cilësinë e «komunistit ballist» kryenin detyrën e propagandistëve dhe të mbrojtësve të çështjes së borgjezisë reaksionare.

Rritja e vullshme e Lëvizjes Nacionalçlirimtare nën udhëheqjen e PKSH si dhe disfatat e ushtrive fashiste në frontin e Lindjes e në frontet e tjera të Luftës së Dytë Botërore e thelluan më tej krizën në radhët e pushtuesve dhe të tradhtarëve në Shqipëri. Në janar 1943 fashistët italianë e hoqën nga detyra e kryeministrit Mustafa Krujën si të pazotin për ta shtypur Lëvizjen Nacionalçlirimtare dhe krijuan një qeveri të re kuislinge. Por vetëm pas një muaji ata u detyruan ta ndërronin edhe këtë qeveri me një tjetër. Edhe kjo e fundit e pati jetën fare të shkurtër. Ndërkaq në radhët e ushtarëve, milicëve e karabinierëve shqiptarë filloi dezertimi në masë.

Vetë qeveritarët italianë ishin të detyruar të pranonin dështimin e politikës së tyre në Shqipëri. Nga ana e tij, edhe Hitleri në shkurt 1943 i shkruante Musolinit që shqiptarët, ashtu si popujt e tjerë të Ballkanit, «u treguan shumë pak të denjë për t'u besuar», dhe e quante «një realitet të ashpër» «urrejtjen e pakufishme» të popullit shqiptar kundër Gjermanisë dhe Italisë¹.

Për të ruajtur regjimin e tyre të pushtimit, fashistët italianë e quanin të domosdoshme të forconin e të zgjeronin përdorimin e dhunës. Në shkurt 1943 mëkëmbësi fashist Jakomoni u zëvendësua me gjeneral Parianin, i cili cilësohej si njeriu «që di të fjaloset me forcën e armëve dhe që është i zoti ta përdorë këtë forcë». Komanda italiane hartoi planin për të kryer një varg operacionesh të një shkalle më të madhe në krahina të ndryshme të vendit.

Në këtë orvatje pushtuesit kërkuan dhe gjetën përkrahjen e Ballit Kombëtar. Në mars 1943 Komiteti Qendror i Ballit Kombëtar nënshkroi me kryekomandantin italian një protokoll të fshehtë, të njohur me emrin «Dalmaco-Këlcyra»², me anën e të cilit mernte përsipër të mos lejonte asnjë goditje kundër trupave italiane dhe të ndihmonte operacionet ndëshkuese të tyre në Shqipërinë e Jugut.

1 «Les Lettres secrètes échangées par Hitler et Mussolini», Paris 1946, f. 150.

2 Protokollu është quajtur kështu, sepse është nënshkruar nga Renco Dalmaco, kryekomandant i forcave italiane të pushtimit dhe nga Ali Këlcyra, anëtar i Komitetit Qendror të Ballit Kombëtar.

Njëkohësisht fashistët italianë emëruan kryeministër të qeverisë tradhtarë një eksponent të Ballit Kombëtar¹, shpallën krijimin e «ushtrisë kombëtare shqiptare» e të «gjindarmërisë shqiptare», vendosjen e marrëdhënieve diplomatike midis shtetit italian dhe «shtetit shqiptar», zëvendësimin e «Partisë Fashiste Kombëtare Shqiptare» me «Rojën e Shqipërisë së madhe» etj., gjithnjë në suazën e «bashkimit të Shqipërisë me Italinë» dhe me Viktor Emanuelin III «mbret të Shqipërisë».

Nga përhapja e kësaj ideje të rreme të «krijimit të shtetit shqiptar të pavarur» synonin të nxirrnin përfitime si fashistët italianë që donin të forconin besimin e tronditur të nacionalistëve reaksionarë për t'i shfrytëzuar ata sa më shumë në shtypjen e Lëvizjes Nacionalçlirimtare, ashtu dhe reaksioni me Ballin Kombëtar në krye, që shpresonte të siguronte pushtetin politik, sido që të ndryshonte gjendja.

Në rend të ditës — organizimi i kryengritjes së përgjithshme

Kriza e thellë e armiqve, zgjerimi i luftës së armatosur, rritja e ndërgjegjes patriotike revolucionare

të popullit dhe rrethanat e përshtatshme ndërkombëtare shtrojnë në rend të ditës organizimin e kryengritjes së përgjithshme popullore dhe të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare.

Për zgjidhjen e kësaj detyre një rol historik luajti Konferenca I e Vendit e PKS. Ajo u mbajt në Labinot afër Elbasanit më 17-22 mars 1943. Në Konferencë morën pjesë 70 delegatë e të ftuar. Delegatët qenë zgjedhur në konferencat qarkore të partisë, të cilat ishin zhvilluar gjatë shkurtit e në fillim të marsit. Ata përfaqësonin afër 700 anëtarë partie.

Konferenca miratoi plotësisht veprimtarinë e Komitetit Qendror të përkohshëm dhe arriti në përfundim se vija politike e Partisë ishte e drejtë, gjë që ishte vërtetuar në praktikë.

Vendin kryesor në gjithë punimet e Konferencës e zuri problemi i përgatitjes së popullit për kryengritjen e përgjithshme popullore dhe i organizimit të saj.

Duke vënë në dukje përparimet e mëdha që ishin arritur në luftën antifashiste, Konferenca I e Vendit tërhiqte

¹ Maliq Bushatin.

vëmendjen e organizatave të partisë që të kuptonin thellë vështirësitë që qëndronin përpara, problemet e ndërlikuara që duheshin zgjidhur për organizimin e kryengritjes së përgjithshme dhe për sigurimin e fitores së plotë. Masat popullore ndodheshin nën presionin e drejtpërdrejtë të propagandës armiqësore të Ballit Kombëtar dhe të grupeve të tjera reaksionare, nën kanosjen e vazhdueshme të terrorit fashist. Si pasojë, aty-këtu vihej re lëkundje e indiferentizëm ose nuk kuptohej si duhet thelbi i politikës së PKSH, një pjesë e popullsisë po mashtrohej nga Balli Kombëtar.

Detyrat e mëtejshme për të forcuar lidhjet e Partisë me masat e gjera dhe për t'i përgatitur ato për kryengritjen e përgjithshme u përpunuan nëpërmjet një kritike të shëndoshë kundër shfaqjeve sektare dhe oportuniste.

Duke u kujtuar komunistëve që punëtorët ishin shtylla e Partisë, Konferenca kërkonte që organizatat e partisë të hynin më shumë në masat e punëtorëve në minierat, fabrikat, kantieret e ndërtimit e gjetkë, sidomos në qendrat kryesore industriale të Kuçovës, të Selenicës, në skelat etj.

Në Konferencë u hodh poshtë pikëpamja e gabuar mbi mungesën e proletariatit në Shqipëri (në kuptimin marksist) që shprehu Tuk Jakova. Kjo pikëpamje pa bazë ishte flakur qysh në Mbledhjen e Grupeve Komuniste. Klasa punëtore shqiptare kishte tanimë Partinë e vet Komuniste dhe nëpërmjet saj luante rolin udhëheqës në Luftën Nacionalçlirimtare.

Konferenca vuri në dukje përparimet që ishin arritur në punën me fshatarësinë, pjesa më e madhe e së cilës e shikonte Partinë Komuniste si partinë e vet. Por fshatarësia jo e gjitha dhe jo në gjithë krahinat e vendit (sidomos në disa nga krahinat e Veriut) merrte pjesë gjallërisht në luftën kundër pushtuesve dhe tradhtarëve dhe pranonte udhëheqjen e Partisë. Balli Kombëtar i kishte përqendruar përpjekjet e tij në fshat. Përpara Partisë shtrohej detyra e ngutshme të mbarheshin dhe të forcoheshin lidhjet me fshatarët; të veçohej Balli Kombëtar nga masat e fshatarësisë. Nga zgjidhja e kësaj detyre varej në shkallën më të madhe përgatitja dhe shpërthimi i kryengritjes së përgjithshme.

Duke theksuar rolin shumë të rëndësishëm të fshatarësisë në Luftën Nacionalçlirimtare, Konferenca udhëzonte: «Punës në fshat duhet t'i jepet një rëndësi e veçantë sepse fshatarë-

sia përbën shumicën e madhe të popullit tonë dhe prandaj aty duhet të jetë burimi i fuqive kryesore për luftën e sotme»¹.

Konferenca e cilësoi aleancën e klasës punëtore me fshatarësinë si armën më të sigurt në Luftën Nacionalçlirimtare. Ajo i porositi komunistët të zgjeronin e të përmirësonin punën politike sqaruese dhe organizuese në fshat. Në radhë të parë kërkohet të gjallëroheshin këshillat nacionalçlirimtarë dhe të tërhiqeshin sa më shumë fshatarë në repartet partizane e në çetat territoriale. Në të njëjtën kohë duhet të ngriheshin fshatarët në luftë kundër çdo lloj takse, gjobe, spekulimi, grabitjeje dhe çdo forme tjetër shtypjeje e shfrytëzimi nga ana e fashizmit dhe veglave të tij në Shqipëri; të organizohet në fshat lufta kundër analfabetizmit dhe të përhapej kultura.

Ndonëse shumica e fshatarëve të pasur kishin kaluar dhe po kalonin me Ballin Kombëtar kundër Luftës Nacionalçlirimtare, Konferenca kërkoi, si edhe më parë, të bëhej tërheqja e gjerë e masave fshatare në luftë pa dallim klasor.

Një vend të rëndësishëm zuri në Konferencë puna me rininë e me gratë.

Aty u vu në dukje entuziazmi e shpirti revolucionar i rinisë shqiptare, gatishmëria e saj për të përballuar çdo terrori, puna e palodhur e organizatave të Partisë e të Rinisë Komuniste me masat e gjera të rinisë. Si të meta në këtë fushë u kritikuan sektarizmi, përqendrimi kryesisht i punës në rininë shkollore, puna e paktë me rininë fshatare dhe, më në fund, disa prirje paralelizmi me Partinë që ishin dukur në udhëheqjen e Rinisë Komuniste. Rinia, theksoi Konferenca, është burimi i gjallë i fuqive të reja të Partisë, është fuqia e pashtershme e Luftës Nacionalçlirimtare. Për këtë arsye, kërkohet të kuptohet më thellë vija e Partisë me rininë, të zhvillohet një veprimtari më e shëndoshë me masat e rinisë në qytet e në fshat, t'i kushtohet një kujdes më i madh nga ana e Partisë këtij sektori kaq me rëndësi.

Problemi i gruas u çmua si problem i dorës së parë dhe u shqyrtua në dy anët kryesore të tij: tërheqja e masave të grave në Lëvizjen Nacionalçlirimtare dhe çlirimi shoqëror i tyre. Gratë mund dhe duhet të luanin një rol të rëndësishëm

¹ Rezolucioni i Konferencës I të Vendit të PKSH. Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 140.

në luftën antifashiste dhe në jetën shoqërore. Për të arritur këtë ishte e nevojshme, para së gjithash, që gruaja shqiptare të kuptonte thellë skllavërinë shekullore dhe shtypjen e rëndë të pushtuesit, të ngrinte krye kundër tyre e të bëhej një luftëtare e vendosur për çlirimin kombëtar dhe për një të ardhme të lumtur. Komunistët u porositën në mënyrë të posaçme të mos e kufizonin punën e tyre me gratë intelektuale, por të hynin në masat e grave fshatare si edhe në punëtoret e shtëpiakët e qytetit.

Në punën me rininë dhe gratë Konferenca nxori në plan të parë organizimin e tyre. Ajo dha udhëzime për formimin e organizatës së rinisë antifashiste shqiptare dhe të frontit antifashist të gruas.

Një kujdes i madh iu kushtua qëndrimit ndaj nacionalistëve dhe bashkëpunimit me ta.

Zhvillimi revolucionar i Luftës Nacionalçlirimtare i shoqërisë vazhdimisht radhët e nacionalistëve. Një pjesë e mirë e tyre, sidomos përfaqësues të borgjezisë së mesme, ishin bashkuar dhe bashkoheshin vazhdimisht me Frontin Nacionalçlirimtar. Të tjerë mbanin një qëndrim asnjës, s'kishin besim në forcat e popullit, nuk e kuptonin thellë karakterin e Luftës Nacionalçlirimtare, dyshonin në humbjen e fashizmit. Grupet e atyre nacionalistëve që përfaqësonin interesat e borgjezisë reaksionare dhe të çifligarëve ose u grumbulluan në Ballin Kombëtar ose prisnin një çast më të volitshëm për të marrë një qëndrim të prerë kundër Luftës Nacionalçlirimtare.

Një sektor kaq i ndërlikuar, siç ishte puna me nacionalistët, krijonte rreziqe për gabime e shfaqje sektare dhe oportuniste më të theksuara. Konferenca I e PKSH kritikoi mungesën e durimit dhe të taktit të disa komunistëve dhe organizatave me nacionalistë të lëkundshëm e asnjës dhe me ata që bënë pjesë në Ballin Kombëtar. Ajo udhëzoi të tregoheshin durim i madh dhe të arrihej bashkimi i sinqertë ose bashkëpunimi me nacionalistët. Komunistët ngarkoheshin të punonin pa u lodhur me të gjithë njerëzit që e urrenin pushtuesin dhe donin të luftonin kundër tij, edhe me ata që paraqiteshin kokëfortë, për t'i bindur dhe për t'i bërë aleatë, qoftë edhe të lëkundshëm.

Me një forcë akoma më të madhe u kritikuan ata komunistë që kishin treguar prirje gjunjëzimi përpara presionit të borgjezisë reaksionare. Elementë të tillë të pavendosur

kishin shfaqur mendime që Partia të humbiste individualitetin e saj dhe të shkrihej në Lëvizjen Nacionalçlirimtare. «Këto mendime, — vuri në dukje Konferenca, — të çojnë drejt likuidimit të Partisë»¹.

Ajo përcakttoi si detyrë të forcohej individualiteti dhe roli udhëheqës i Partisë në Frontin Nacionalçlirimtar, të popullarizohej më shumë Partia Komuniste si flamurtare e luftës për çlirimin e popullit nga fashizmi dhe për të drejtat e shtresave të varfra.

Konferenca u ndal në mënyrë të posaçme në qëndrimin që do të mbahej ndaj Ballit Kombëtar. Balli zbatonte një politikë reaksionare antikombëtare, me dy faqe. Krerët e tij u cilësuan si thellësisht konservatorë e reaksionarë, të gatshëm për çdo lloj bashkëpunimi me pushtuesit. Ata ishin kundërshtarë të Luftës Nacionalçlirimtare, sepse kjo luftë i hapte sytë popullit, e bënte atë të ndërgjegjshëm dhe e shkëpuste nga të gjithë ata që e mashtronin, e shtypnin dhe e shfrytëzonin.

Por në Ballin Kombëtar kishte mjaft njerëz, sidomos në fshat, që donin të luftonin kundër pushtuesit. «Me këta, — vërente Konferenca, — ka shumë mundësi që të bëhet një front luftarak nacionalçlirimtar i përbashkët»².

Vetëm pjesëmarrja e Ballit Kombëtar në luftën me armë kundër pushtuesve fashistë do të krijonte mundësinë për bashkimin e tij me Frontin Nacionalçlirimtar. Për t'ia arritur këtij qëllimi duhej të përdroreshin të gjitha mjetet dhe mënyrat, duke përfshirë edhe bisedimet me përfaqësues të Ballit. Por Konferenca i kritikoi si shfaqje oportuniste të gjitha ato raste kur mendohej se tërë puna me Ballin e nacionalistët në përgjithësi përmbli dhej në bisedime e kombinacione. U ritheksua që vendin kryesor ta zinte puna me njerëzit e thjeshtë e të ndershëm në radhët e Ballit, për të krijuar lidhje luftarake me ta dhe për t'i hedhur në veprim kundër fashizmit. Presioni nga poshtë dhe lufta me armë kundër pushtuesve do të bënte diferencimin në Ballin Kombëtar dhe do t'i largonte masat nga krerët reaksionarë.

1 Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 137.

2 Po aty, f. 131.

Partia do të vazhdonte më me forcë demaskimin e propagandës disfatiste të Ballit Kombëtar, sidomos të parullës «s'ka ardhur koha»; do të luftonte gjithë bashkëpunëtorët e fashizmit duke përfshirë edhe ata krerë ballistë që kishin dalë ose dilyn hapur si të tillë: do të demaskonte taktikën e reaksionit për një «shtet shqiptar të pavarur» nën Italinë fashiste.

Për të zgjeruar dhe forcuar Frontin Nacionalçlirimtar dhe për të shkuar me hapa të sigurt drejt kryengritjes së përgjithshme, Konferenca kërkoi nga organizatat e partisë në radhë të parë të mbanin vazhdimisht parasysht karakterin nacionalçlirimtar antifashist të luftës dhe të mos lejonin asnjë shtrembërim të politikës së Partisë në të gjitha fushat. «Ne, — vinte në dukje shoku Enver Hoxha, — nuk jemi oportunistë dhe nuk i kemi harruar aspak detyrat tona më të largëta, por përpara se të arrijmë në atë fazë duhet të plotësojmë detyrat tona më të afërta: Luftën Nacionalçlirimtare»¹.

Si hallkë kryesore të kryengritjes së përgjithshme, Konferenca përcaktoi organizimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare. Kjo ushtri, si pasojë e zhvillimit të vrullshëm të luftës partizane, ndodhej në formim e sipër. Në këto rrethana u vendos: «Të krijojmë prej njërive partizane e vullnetare Ushtrinë Nacionalçlirimtare të rregullt, e cila do të jetë fuqia e tmerrshme kundër okupatorit dhe garancia e sigurt dhe e fuqishme për çlirimin e popullit»².

Lidhur me këtë u përpunuan problemet e organizimit të ushtrisë, të reparteve e njërive ushtarake, të shtabeve të qarqeve dhe Shtabit të Përgjithshëm, problemet e furnizimit të saj me armë, municione, veshmbathje e ushqime, çështjet e taktikës luftarake dhe të përgatitjes politike të luftëtarëve etj.

Duke theksuar nevojën e domosdoshme dhe rëndësinë vendimtare të organizimit të Ushtrisë Nacionalçlirimtare për kryengritjen e përgjithshme dhe arritjen e fitores mbi armiqtë, Konferenca kërkoi nga komunistët të kuptonin thellë se sektori kryesor i punës së Partisë në atë kohë ishte ushtria.

1 Enver Hoxha, Referat mbajtur në mbledhjen e KQ të PKSH, shkurt 1943. Vepra, vëll. 1, f. 230.

2 Dokumente kryesore të PPSH, vëll. 1, f. 140.

Forcimi i mëtejshëm i unitetit të Partisë

Problemet organizative të Partisë në konferencë u shqyrtuan në lidhje të ngushtë me vijën politike të saj dhe

me çështjen themelore: kryengritjen e përgjithshme.

Si fitorja më e madhe në jetën e brendshme të Partisë u cilësua forcimi i unitetit të saj. Kjo ishte një kërkesë e domosdoshme për të siguruar bashkimin luftarak të popullit dhe udhëheqjen e Partisë në Luftën Nacionalçlirimtare. Ajo i gjeti të drejta vendimet e Konferencës së Jashtëzakonshme të qershorit 1942, masat e Komitetit Qendror të përkohshëm për asgjësimin e rrymës fraksioniste likuidatore dhe qëndrimin marksist-leninist kundrejt Grupit të «Zjarrit».

A. Lula e S. Premtja, edhe pas përjashtimit nga Partia, nuk e pushuan, përkundrazi, e shtuan veprimtarinë armiqësore kundër PKSH dhe Lëvizjes Nacionalçlirimtare. Tani kundrejt tyre do të mbahej i njëjti qëndrim si kundrejt tradhtarëve dhe armiqve të tjerë të Partisë, të popullit e të komunizmit. Konferenca i porosiste komunistët të qëndronin gjithnjë syhapur, të luftonin pa mëshirë çdo ide të huaj, antimarksiste, çdo trockist e deviator dhe çdo dezertor nga radhët e Partisë e të Lëvizjes Nacionalçlirimtare dhe të mos harronin se armiku do të bënte vazhdimisht përpjekje për të futur agjentët e vet në Parti.

Kusht të parë për ruajtjen e forcimin e mëtejshëm të unitetit Konferenca quajti disiplinën e çeliktë të Partisë. Në të njëjtën kohë, me gjithë rrethanat e luftës, ajo nuk e la pas dore çështjen e zhvillimit të demokracisë së brendshme të Partisë. Ajo shtroi detyrë të luftohej çdo qëndrim komandues në Parti e të forcohej kritika dhe autokritika. Komunistët, celulat dhe organet e ulëta të partisë nuk duhej të prisnin çdo gjë nga lart. Forcimi i demokracisë dhe zhvillimi i iniciativës do të rritnin aftësitë e komunistëve dhe të organizatave të partisë, do të ngrinin në një shkallë më të lartë rolin e tyre udhëheqës, do të zhvillonin më tej ndjenjën e përgjegjësisë të kuadrot dhe do të siguronin lidhje më të ngushta me masat.

Një detyrë e posaçme e Partisë ishte të ngriheshin në shkallë të gjerë organizatat e partisë në fshat, «pse pa ato

puna e Partisë dhe e Luftës Nacionalçlirimtare nuk do të ketë sukses»¹.

Konferenca udhëzoi të përmirësohej përbërja e kuadrove, duke ngritur në përgjegjësi pa frikë komunistë të rinj që kishin treguar vetëmohim të rrallë dhe besnikëri ndaj çështjes së popullit e të komunizmit.

Rëndësi të madhe i vuri Konferenca përgatitjes ideologjike e politike të komunistëve. Ajo theksoi se komunistët e rinj shqiptarë nuk do të plotësonin dot me nder detyrat e tyre të rënda në situatat e ndërlikuara, po qe se nuk do të përvetësonin mësimet marksiste-leniniste. U kritikuan pikëpamjet e një vargu komunistësh, të cilët gjykonin se në kohë lufte nuk duhej libri, por vetëm pushka. «Bashkë me pushkën duhet dhe libri», — theksoi Konferenca dhe përcaktoi si detyrë të kapërcehej çdo vështirësi e pengesë në studimin e marksizëm-leninizmit.

Në mbarim të saj Konferenca zgjodhi Komitetin Qendror të PKSH prej 15 anëtarësh dhe 5 kandidatësh, ndër të cilët ishin Enver Hoxha, Nako Spiru, Hysni Kapo, Gogo Nushi, Mehmet Shehu, Vasil Shanto, Ramadan Çitaku, Kristo Themelko, Petro Papi. Konferenca zgjodhi gjithashtu Byronë Politike të KQ dhe Sekretar të Përgjithshëm të PKSH Enver Hoxhën.

Të gjitha vendimet e Konferencës u morën njëzëri.

Duke u dhënë fund punimeve, Konferenca I e Vendit shprehu bindjen se Partia Komuniste e Shqipërisë do të marshonte me vendosmëri përpara nën flamurin e marksizëm-leninizmit, do të plotësonte me nder detyrat e saj të rënda dhe do t'i siguronte fitoren e plotë popullit shqiptar. «S'do të lejojmë asnjë fuqi, — i shkruanin delegatët Komitetit Ekzekutiv të Kominternit, — me shmangë Partinë tonë nga idealet e mëdha të Marksit, Engelsit, Leninit, Stalinit, nga idealet e Internacionales Komuniste»².

Vendimet e Konferencës I luajtën një rol të madh historik në forcimin e gjithanshëm të PKSH si parti revolucionare marksiste-leniniste. Konferenca e përpunoi më thellë e më gjërë vijën e përgjithshme të Partisë në bazë të përvojës së grumbulluar.

1 Dokumente kryesore të PPSH, vëll. I, f. 143.

2 Procesverbal i Konferencës I të Vendit të PKSH. AQP.